

تطبیق عقل از دیدگاه امام علی (ع) و فلاسفه

نویسنده:

فرخنده نصیری

زهره گنجی پور

سرشناسه	: نصیری، فرخنده، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: تطبیق عقل از دیدگاه امام علی (ع) و فلاسفه / نویسنده فرخنده نصیری، زهرا گنجی پور.
مشخصات نشر	: تهران: ندای کارآفرین، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۰ ص.
شابک	: 978-600-7095-75-1
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. -
موضوع	: دیدگاه درباره عقل گرایی
موضوع	: عقل گرایی (اسلام)
موضوع	: عقل گرایی
موضوع	: عقل
موضوع	: قرآن و عقل
موضوع	: عقل و وحی
شناسه افزوده	: گنجی پور، زهرا، ۱۳۶۶ -
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ عت ۶ / BP۲۲۷/۲
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۸۱۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۵۹۷۳۲۱

نام کتاب	: تطبیق عقل از دیدگاه امام علی (ع) و فلاسفه
نویسنده	: فرخنده نصیری - زهرا گنجی پور
طراح جلد	: آرش جهانی
تیراژ	: ۱۰۰۰
نوبت چاپ	: ۱۳۹۲ اول
قیمت	: ۵۵۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۹۵-۷۵-۱

مرکز بخش: تهران خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، نبش کوچه انوری، بلاک ۲۹

تلفن تماس: ۶۶۴۰۳۷۲۲

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۱	فصل اول-درآمدی بر شناخت عقل و چیستی عقلانی
۱۲	معنای لغوی عقل
۱۳	معنای اصطلاحی عقل
۱۴	مترادفات عقل
۱۴	لُب
۱۵	قلب
۱۶	نهی
۱۶	حجر
۱۶	تقسیمات عقل
۱۷	عقل به اعتبار وجود شناختی
۱۷	عقل به اعتبار معرفت شناختی
۱۸	ارتباط عقل با سایر واژگان
۱۸	عقل و دین
۲۰	عقل و وحی
۲۱	رویکردهای گوناگون به مسئله‌ی «عقل و وحی»
۲۲	عقل گرایی
۲۲	عقل گرایی حداکثری
۲۲	نقد عقل گرایی حداکثری
۲۳	عقل گرایی انتقادی
۲۳	عقل گرایی اعتدالی
۲۴	عقل و علم
۲۶	عقل و اخلاق
۲۹	نگرشهای مختلف به عقل
۲۹	منزلت عقل از منظر قرآن
۲۹	جایگاه تعقل در قرآن
۳۱	سرنوشت اعراض کنندگان از تعقل
۳۲	پشارت قرآن به صاحبان علم و تعقل
۳۳	عقل از دیدگاه متکلمان مسلمان
۳۴	دیدگاه متکلمان امامیه
۳۷	جایگاه عقل در کلام معتزله

۳۸	جایگاه عقل در کلام اشاعره
۴۲	جایگاه عقل در کلام سلفیه
۴۵	نتیجه گیری
۴۶	عقل از دیدگاه فیلسوفان
۴۶	عقل در یونان
۴۶	افلاطون
۴۷	ارسطو
۴۹	افلوپسین
۵۰	عقل در فلسفه ی اسلامی
۵۰	عقل از دیدگاه ابن سینا
۵۶	عقل از دیدگاه ملاصدرا
۶۰	جایگاه عقل در عرفان اسلامی
۶۱	عقل در نزد اندیشمندان اسلامی و عارفان
۶۳	عقل فطری و عقل کسبی
۶۹	موارد مذمت عقل
۷۱	مقایسه ی معرفت عقلی و قلبی
۷۲	تمایزات عشق و عقل در عرفان عملی
۷۵	جمع بندی و نتیجه گیری

فصل دوم-عقل از دیدگاه امام علی (علیه السلام)

۷۷	اقسام عقل از دیدگاه امام علی علیه السلام
۷۸	کارکرد نظری عقل
۷۸	کارکرد عملی عقل
۷۹	کارکرد ابزاری عقل
۸۱	عقل طبع و عقل تجربه
۸۳	جایگاه عقل در انسان
۸۴	نشانه های عقل
۸۶	نشانه های کمال عقل
۸۶	عقلانیت مدرن و عقلانیت از دیدگاه امام علی علیه السلام
۸۷	عوامل بازدارنده ی رشد عقل
۸۹	شهوت و هوای نفس
۸۹	چهل

۹۲	عُجب و خودپسندی
۹۳	غضب
۹۳	غفلت و بیتوجهی
۹۴	طمع
۹۵	اهمیت و ثمرات عقل از منظر علی علیه السلام
۹۵	عقل بهترین موهبت الهی
۹۶	عقل برترین غنای آدمی
۹۶	عقل موجب هدایت انسان به خیر
۹۷	عقل مایه‌ی فضیلت و ارزش انسان
۹۷	عقل موجب دینداری
۹۸	بی رغبتی به دنیا
۹۸	تجربه اندوزی
۹۹	تدبیر نیکو
۹۹	کسب مکارم اخلاقی
۹۹	آثار و علائم عاقل از دیدگاه امام علی (علیه السلام)
۹۹	ویژگی عاقل
۱۰۲	تفاوت عاقل و احمق
۱۰۴	اطاعت و بیرویی از خداوند
۱۰۴	تواضع و فروتنی
۱۰۴	تکلم سنجیده
۱۰۵	حقیقت جویی و پذیرش آرا مخالف
۱۰۶	رعایت عدالت
۱۰۶	صداقت در گفتار و رفتار
۱۰۶	عاقبت اندیشی و دور اندیشی
۱۰۷	عبرت گیری و بهره مندی از تجارب
۱۰۷	غلبه بر هوای نفس
۱۰۷	مشورت با دیگران
۱۰۹	فصل سوم - نتیجه گیری
۱۱۳	فهرست منابع و مآخذ

تاریخ مدون نشان می‌دهد از دوره یونانیان باستان دغدغه‌ی اصلی دانشمندان کشف اولین موجودی بود که پا به عرصه‌ی هستی نهاده است ذهن محسوس نگر آن دوره‌ی عناصری مادیاب، آتش، هوا و مانند آن را در این جایگاه می‌دید. در دوره‌ی اسلامی فیلسوفان مشائی با استعانت از قاعده‌ی الواحد و امکان اشرف به این نتیجه رسیدند که عقل تنها گوهری است که به حکم این دو قاعده شرایط لازم را برای این جایگاه دارد زیرا واحد، بسیط و اشرف است. از طرفی عرفای مسلمان بر وجود بسیط و حقیقت محمدی تأکید کردند این در حالی است که قرآن به اولین مخلوق تصریح نداشته و روایات هم با تعبیری چون عقل و نور، روح و قلم به اولین مخلوق اشاره دارند بررسی‌ها نشان می‌دهد که این تعبیر با آنچه حکما و عرفا بیان کرده‌اند مانعاً المجمع و ناسازگار نیست بلکه همه‌ی آنها جلوه‌های مختلف از یک چیز را نشان می‌دهند همانگونه که از ذات بسیط اسماء و صفات زیادی انتزاع می‌شود اولین جلوه‌ی او چنین حالتی دارد.

متکلمان مسلمان در جایگاه عقل در معرفت حقایق فرا طبیعی دیدگاه‌های متفاوتی دارند، برخی از نحله‌های کلامی عقل را در صدر نشانده و آن را مقدم بر نقل دانسته‌اند اما گروهی دیگر عقل را در معرفت دینی بی‌اعتبار دانسته و تنها منبع و روش معتبر معرفتی را نقل می‌دانند و برخی تا آن جا پیش رفته‌اند که کلام گذشتگان از صدر اسلام را اگر چه عصمت نداشتند و بری از نسیان و خطا در ضبط و نقل سخنان رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) نبودند بر یافته‌های عقل ترجیح می‌دهند

دین اسلام برای عقل اهمیت بسیار قائل است و در بسیاری از آیات قرآن به این حقیقت توجه شده است. از دیدگاه قرآن عقل دارای مکانت و جایگاه رفیعی است و پیروی کردن از عقل برای سعادت دنیا و آخرت انسان کافی است. با توجه به سخنان امام علی علیه السلام در کتاب ارزشمند نهج البلاغه در می‌یابیم که ایشان برای عقل و تعقل ارزش و اهمیت فراوان قائل است.

از منظر امام علی علیه السلام عقل چیزی است که به واسطه‌ی آن به خدای عالم بندگی صورت گرفته و مسیر عبودیت هموار می‌گردد و راه رسیدن به سعادت همیشگی و کسب درجات بهشتی به وسیله‌ی آن به دست می‌آید.

از دیدگاه امام علی علیه السلام وقتی عقل آدمی، انسان را به صلاح می‌خواند و از مهالک رهایی می‌بخشد بهترین و مطمئن‌ترین راه را در اختیارش می‌گذارد. عقل به عنوان رسول حق، انسان را از اسارت شهوات، تاریکی و غفلت و غضب و خودبینی رهایی می‌بخشد در غیر این صورت نه تنها از اصل رسالت خویش که هدایت و ارشاد است باز می‌ماند بلکه ممکن است انسان را گمراه سازد و او را از رشد و صراط مستقیم دور کند و با نابود کردن معادش در هلاکت ابدی قرار دهد و از آنجا که خداوند متعال با فضل خویش امام علی علیه السلام را از عالی‌ترین درجه‌ی عقل بهره‌مند ساخته است هم اوست که می‌تواند مفسر عقل و تبیین عقل و مسیرهای درست آن باشد.

این موضوع برای نویسندگان دغدغه فکری ایجاد کرده بود که به همین دلایل شروع به نوشتن این کتاب کردند و اهمیت این کتاب را اینگونه بیان می‌کند.

آدمی در طول حیات خویش هیچ زمانی را بدون اندیشیدن و تفکر سپری نکرده است و فلسفه یکی از مظاهر عالی اندیشه‌ی آدمی است.

مسئله‌ی عقل و اهمیت آن از دیر زمان مورد توجه متفکران، اندیشمندان و فیلسوفان قرار گرفته است و از آن جا که عقل معانی و کاربردهای بسیاری دارد. معانی مختلف آن موجب اختلافات فاحشی در بین دانشمندان و حکمای اسلامی گردیده است. در مقایسه با سایر ادیان، دین اسلام بیشترین اهمیت را برای عقل و اندیشه قائل شده است و عقل و شرع را مکمل هم و رابطه‌ی آنها را دو سویه و هماهنگ می‌داند.

فراخوانی قرآن مجید به تعقل و اندیشیدن استدلالی و منطقی نیز از موضوعاتی است که در بسیاری از آیات الهی به گونه‌های متفاوت به صراحت بیان شده است.

عقل در روایات امامان معصوم علیهم السلام جایگاه مهمی دارد این بزرگواران عقل را حجت باطنی خداوند متعال می‌دانند که به واسطه‌ی رسولان الهی که حجت‌های ظاهری خداوند سبحان‌اند ظهور و بروز می‌کند.

عقل از دیدگاه امام علی (علیه السلام) مهم‌ترین نعمتی است که خداوند به انسان ارزانی داشته است و همین موهبت الهی وجه تمایز انسان از چارپایان است. اهمیت عقل از دیدگاه امام علی علیه السلام تا آن جاست که فرموده‌اند: عَلِيٌّ قَدَرُ الْعَقْلِ يَكُونُ الدِّينَ. دین انسانها به اندازه‌ی عقل آنان است. یعنی هر اندازه عقل انسانها کاملتر و قوی تر گردد به همان اندازه دین آنان کاملتر و قوی تر و بالاتر خواهد بود.

در اندیشه‌ی امام علی علیه السلام اگر انسان دارای عقل کامل باشد مسائل را خوب می‌فهمد. از اسارت و تمایلات نفس رهایی می‌یابد. مالک و غالب بر مقتضیات غرائز می‌گردد و از مسائل و جریان‌ها بهره‌های مناسب و استفاده بهینه به عمل می‌آورد و کلمات و رفتارها و کردارهایش به صورت الگوی قابل اعتماد در می‌آید. این مفاهیم در اندیشه‌ی امام علیه السلام درباره‌ی عقل و عقلانیت جریان دارد در هر جا عقل و عقلانیت حکم کند این مسائل به صورت برجسته ظهور و بروز پیدا می‌کند.

www.ke...